

30. märts 2020

Balti riikide põhivõrguettevõtjate
taotlus erandi tegemiseks komisjoni
23. novembri 2017. aasta määruse
(EL) 2017/2195 (millega
kehtestatakse elektrisüsteemi
tasakaalustamise eeskiri) artikli 53
lõikest 1

Elering AS
AS Augstsprieguma tīkls
LITGRID AB

Balti riikide põhivõrguettevõtjad,

VÖTTES ARVESSE, ET

- 1) komisjoni 23. novembri 2017. aasta määrus (EL) 2017/2195, millega kehtestatakse elektrisüsteemi tasakaalustamise eeskiri (edaspidi: EB GL), sätestab nõuded Euroopa Liidu siht-tasakaalustamisturgudele ja bilansiselgituse reeglitele. EB GLi artikli 53 lõike 1 kohaselt kohaldatakse kõik põhivõrguettevõtjad hiljemalt kolm aastat pärast määruse jõustumist 15 minuti pikkust bilansiperioodi kõigis planeerimispiirkondades, tagades samal ajal, et kõik turu ajaüksuse piirid langevad kokku bilansiperioodi piiridega;
- 2) EB GLi artikli 62 lõike 1 kohaselt võib reguleeriv asutus vastavalt direktiivi 2009/72/EÜ artiklile 37 põhivõrguettevõtja taotluse korral või omaalgatuslikult teha asjakohastele põhivõrguettevõtjatele erandi selle määruse ühest või mitmest sättest vastavalt lõigetele 2 kuni 12. Peale selle võib EB GLi artikli 62 lõike 2 kohaselt põhivõrguettevõtja taotleda erandit järgmistest nõuetest: „d) bilansiperioodi ühtlustamine vastavalt artikli 53 lõikele 1“;
- 3) see dokument on taotlus erandi tegemiseks EB GLi artikli 53 lõikest 1 ning selle dokumendi koostasid Balti riikide põhivõrguettevõtjad kooskõlas artikli 62 lõike 2 punktiga d (edaspidi: eranditaotlus);
- 4) eranditaotluse koostamisel lähtuti artikli 62 lõikes 3 sätestatud põhimõtetest: „erandite tegemine peab olema läbipaistev, mittediskrimineeriv, erapooletu, hästi dokumenteeritud ja põhinema põhjendatud taotlusel“;
- 5) EB GLi artikli 62 lõike 5 kohaselt peab eranditaotlus sisaldama järgmist teavet:
 - a) *sätteid, millest erandit taotletakse;*
 - b) *taotletud erandi kohaldamisaeg;*
 - c) *üksikasjalik kava ja ajakava, milles on täpsustatud, kuidas käsitletakse EB GLi asjaomaseid sätteid ja tagatakse nende rakendamine pärast erandi kohaldamisaja lõppemist;*
 - d) *taotletud erandi mõju lähiturgudele;*
 - e) *hinnang selle kohta, millised võimalikud riskid taotletud erandiga kaasnevad Euroopa tasakaalustamisturgude lõimimise seisukohast;*
- 6) artikli 62 lõike 8 kohaselt kaalub asjaomane reguleeriv asutus eranditaotluse hindamisel järgmisi tahke:
 - f) *asjaomase sätte või asjaomaste sätete rakendamisega seotud probleemid;*
 - g) *asjaomase sätte või asjaomaste sätetega seotud riskid talitluskindluse seisukohast;*
 - h) *asjaomase sätte või asjaomaste sätete rakendamise hõlbustamiseks võetud meetmed;*
 - i) *asjaomase sätte või asjaomaste sätete rakendamata jätmise mõju teiste Euroopa turuosaliste mittediskrimineerimise ja konkurentsi seisukohast, eriti seoses tarbimiskaja ja taastuvate energiaallikatega;*
 - j) *mõju majanduse üldisele tõhususele ja tarkvõrgutaristule;*
 - k) *mõju teistele plaanimispiirkondadele ja üldised tagajärjed Euroopa turgude lõimimise seisukohast;*

arvestades EB GLis kehtestatud eranditaotluse tingimusi ja järgmist teavet, esitavad Eesti, Läti ja Leedu reguleerivatele asutustele ühise taotluse erandi tegemiseks.

I. Sissejuhatus

Balti riikide põhivõrguettevõtjad töötasid ühiselt välja Balti riikide 15-minutilise bilansiperioodi rakendamise kontseptsioonidokumendi (**lisatud eranditaotlusele**), et hinnata, mil määral on võimalik täita EB GLI artiklis 53 lõikes 1 toodud nõudeid. Seejärel korraldasid Balti riikide põhivõrguettevõtjad seoses Balti riikide 15-minutilise bilansiperioodi rakendamise kontseptsioonidokumendiga avaliku konsulteerimise ajavahemikul 10. maist 2019 kuni 10. juunini 2019.

Esialgne kontseptsioonidokument nägi ette 15-minutilise bilansiperioodi rakendamist 1. detsembril 2020. Sellele andsid tagasisidet 14 turuosalist, nende hulgas bilansihaldurid, jaotusvõrguettevõtjad ja reguleerimisteenuse pakkujad. Suurema osa vastanute tagasiside põhivõrguettevõtjate ettepanekutele oli negatiivne. Tagasisides tulid välja järgmised põhipunktid:

- kaheastmeline lähenemisviis üleminekuks lühemale bilansiperioodile tundub ebapraktiline: ettepaneku esimene samm ei paku kehtiva korraga võrreldes mingit lisaväärtust, sidusrühmad ei näe pakutud muudatustes lisaväärtust kuna see ei toeta reaalelajale lähedasemat iseseisvat tasakaalustamist ega anna selleks signaale ega stiimuleid;
- IT-süsteemide arendamiseks või muutmiseks on jätud liiga vähe aega, et võimaldada lühemat bilansiperioodi, sh kvaliteetseid mõõteandmeid ja asjakohase resolutsiooniga; IT-süsteemide rakendamine on sidusrühmade jaoks probleemne ja kulukas ning nad vajavad ettevalmistuste tegemiseks ja eelarve eraldamiseks rohkem aega;
- elektribörsil kaubeldavad tooted, mille resolutsioon on lühem kui praegu kehtiv 60 minutit, võivad muutuda vähem likviidseks, arvestades Põhjamaade otsusega 15-minutilise bilansiperioodi rakendamine edasi lükata;
- erinevused Balti riikide ja Põhjamaade reguleerimisturul olevate tasakaalustamistoodete tingimustes – sidusrühmad märgivad, et reguleerimisturul tehtavad muudatused ei tohiks mõjutada likviidust, tagamaks Balti riikide ja Põhjamaade reguleerimisturu koostöö;
- 26. aprillil 2019 avaldasid Põhjamaade põhivõrguettevõtjad teate 15-minutilise bilansiperioodi rakendamise edasilükkamise kohta rohkem kui aasta võrra. 29. mail esitati Põhjamaade bilansimudeli täpsem tegevuskava ning ajakohastatud tegevuskava ja Põhjamaade bilansimudeli kontseptsioon esitati avalikuks konsulteerimiseks.¹

Balti riikide põhivõrguettevõtjad leppisid turuosalistelt saadud tagasisidet arvestades kokku, et esitavad riikide reguleerivatele asutustele erandi tegemise taotluse, milles toovad ära järgmised põhiargumendid:

- 1) 15-minutilisele bilansiperioodile lülitumine mõjutab äritoiminguid kogu ahela ulatuses ning tähendab kõikide turuosaliste (sh võrguoperaatorite) jaoks vajadust investeerida esmajoones IT-süsteemidesse. Lisaks andmeladudega seotud muudatustele ja 15 minuti põhisele mõõtmisele üleminekuga peavad turuosalistes 15-minutilise bilansiperioodi ja turuajaühiku rakendamisel muutma oma protsesse, nt ajakohastama kauplemistegevust, bilansihaldust ja planeerimissüsteeme;
- 2) nagu eespool toodud ja lähtudes turuosaliste tagasisidest, käsitletakse ka kõikide turgude turuajaühikute lihtsustamist ja tõhustamist, sh järgmise päeva turgude ja päevasiseste turgude puhul ning seoses nende kasutamisega Balti riikide

¹ Link Põhjamaade tegevuskavale: https://consultations.entsoe.eu/markets/nbm-roadmap-consultation-1/supporting_documents/Report%20Nordic%20Balancing%20Model%20revised%20roadmap.pdf

pakkumispiirkondades, põhivõrguettevõtjate ja määratud elektriturukorraldajate süsteemides, teenustes ja äritoimingute korrigeerimistes ning kohandamisega eri turuajahikute jaoks;

- 3) bilansihalduritele tasakaalustamisstiimulite loomiseks kehtestatakse iga 15-minutilise bilansiperioodi jaoks eabilansi hind; Balti riikide bilansse juhitakse 15 minutiga, mis eeldab automaatselt käivitavate sageduse taastamise reservide reguleerimisturu rakendamist;
- 4) oodatav erand 15-minutilise bilansiperioodi rakendamisele Põhjamaade tasakaalustamispiirkondades võib vähendada Balti riikide ja Põhjamaade koostööna toimiva reguleerimisturu likviidsust.

II. Sätted, millest erandit taotletakse, ja taotletud erandi kohaldamisajaeg (artikli 62 lõike 5 punktide a ja b kohaselt)

Balti riikide põhivõrguettevõtjad paluvad reguleerivatel asutustel teha erand EB GLi artikli 53 lõikest 1 kuni 31. detsembrini 2024.

III. Tegevuskava, milles on täpsustatud, kuidas käsitletakse EB GLi asjaomaseid sätteid ja tagatakse nende rakendamine pärast erandi kohaldamisaja lõppemist (artikli 62 lõike 5 punkti c kohaselt)

Arvestades seda, et käsitsi käivitavatest sageduse taastamise reservidest saadava reguleerimisenergia vahetamiseks võetakse kasutusele Euroopa platvorm (edaspidi: MARI platvorm), mis hõlmab 15-minutilisi käsitsi käivitavate sageduse taastamise reservide tasakaalustamistooteid, ning tehakse ettevalmistusi Balti riikide Mandri-Euroopaga sünkroonimiseks, milleks tuleb kasutusele võtta automaatselt käivitavate sageduse taastamise reservide protsessid, toimub 15-minutilise bilansiperioodi rakendamine Balti riikides kava kohaselt kahes põhietapis.

Esimene etapp, milleni tuleks jõuda 2022. aasta neljandas kvartalis – muudatused Balti riikide tasakaalustamistingimustes EB GLi nõuete kohaselt seoses käsitsi käivitavate sageduse taastamise reservide protsessidega, MARI platvormiga liitumisega ning vastava 15-minutilise andmevahetusvõimalusega põhivõrguettevõtjate omavaheliste, põhivõrguettevõtjate ja bilansihaldurite vaheliste ning põhivõrguettevõtjate ja reguleerimisteenuse pakkujate vaheliste äritoimingute tasandil.

Teine etapp, milleni tuleks jõuda 2024. aasta neljandas kvartalis – a) automaatselt käivitavate sageduse taastamise reservide protsesside kasutuselevõtt Balti riikides, et valmistada ette sünkroonimist Mandri-Euroopaga ja liitumist PICASSO platvormiga; b) 15-minutilise bilansiperioodi mõõteandmete kogumine jaotusvõrguettevõtjate tasandil riiklike õigusaktide kohaselt.

Nimetatud etappidest kinnipidamine tagab Balti riikide tasakaalustamistingimuste ja energiaturgude (reguleerimisturud ja päevasisesed turud) **valmisoleku 15-minutilise bilansiperioodi tõhusaks toimimiseks ning tasakaalu iseseisvaks reguleerimiseks Balti riikides**. Muudatused Balti riikide tasakaalustamistingimustes ja energiaturgudes on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Balti riikide tasakaalustamistingimuste ja turgude oodatavad muudatused

Turuelement	Praegune olukord	Oodatavad muudatused ja nende seos etappide läbimisega	
		Esimene etapp	Teine etapp
Bilansihalduri bilansiplaanid	60minutilise resolutsiooniga bilansiplaanid Bilansiplaanide esitamise sulgemisaeg 45 minutit enne bilansiperioodi (LV, LT) Bilansiplaanide esitamise sulgemisaeg 20 minutit enne bilansiperioodi (EE)	Bilansiplaanid 15-minutilise ja 60minutilise resolutsiooniga (ainult EE) riiklike bilansilepingu tüüptingimuste kohaselt Bilansiplaanide esitamise sulgemisaeg 25 minutit enne bilansiperioodi	
Päevasisene turg	Loodud ühtne päevasisene turg (XBID) võimaldab kaubelda 15-minutiliste päevasiseste toodetega, aga tegeleda tuleb põhivõrguettevõtjate ja määratud elektriturukorraldajate kohalike süsteemide ja ühiste äritoimingutega	Balti riikide kohapealne areng ja kohanemine, et kõik turuaajühiku piirid langeksid kokku 15-minutilise bilansiperioodi piiridega	
Käsitsi käivitatavate sageduse taastamise reservide tasakaalustamisturg	<ul style="list-style-type: none"> • 60minutilised tooted • Ühine pakkumiste nimekiri iga 60 minuti kohta • Reguleerimisteenuse pakkumuste esitamise sulgemisaeg 45 minutit enne bilansiperioodi • Kokkulepitud reguleerimise mahu saavutamise aeg 15 minutit • Marginaalhind iga 60minutilise bilansiperioodi kohta 	Euroopa käsitsi käivitatavate sageduse taastamise reservide reguleerimisenergia platvormi jaoks määratletud nõuded	
Bilansiselgitus reguleerimisteenuse pakkujatele	60 minutit	15 minutit	
Bilansiselgitus bilansihalduritele	Ebabilansi maht ja hind 60 minuti eest	15 minutit ebabilansi hinnakujundus-metodoloogia ajakohastamine, et võtta arvesse Euroopa käsitsi käivitatavate sageduse taastamise reservide reguleerimisenergia standardtoodet ja hinnakujundust	15 minutit ebabilansi hinnakujundus-metodoloogia ajakohastamine, et võtta arvesse Euroopa automaatselt käivitatavate sageduse taastamise reservide reguleerimisenergia standardtoodet ja hinnakujundust
Automaatselt käivitatavate sageduse taastamise reservide tasakaalustamis-turg	Puudub	Euroopa automaatselt käivitatavate sageduse taastamise reservide reguleerimisenergia platvormi jaoks määratletud nõuded	
Süsteemihaldurite selgitus	60 minutit	60 minutit	15 minutit

15-minutilise bilansiperioodi täielikuks rakendamiseks vajalikke muudatusi seoses järgmise päeva ja päevasiseste turgudega, reguleerimisturu, bilansiselgituse ja mõõteandmete jaotusega, samuti seoses 15-minutilise bilansiperioodi rakendamisega on täpsemalt kirjeldatud selle eranditaotluse lisas.

IV. Taotletud erandi mõju lähiturgudele (artikli 62 lõike 5 punkti d kohaselt)

Erandi tegemine EB GLi artikli 53 lõikest 1 kuni 31. detsembrini 2024 ei tohiks mõjutada lähikonnas asuvaid tasakaalustamisturge, sest 15-minutilise bilansiperioodi rakendamine lükkub edasi ning see ei avalda ebasoovitavat mõju kehtivale mudelile reguleerimisenergia vahetamiseks Balti riikide ja Põhjamaade vahel. Reguleerimisenergia vahetamine Balti riikide ja Poola vahel on piiratud toe pakkumisega hädaolukorras ning seetõttu ei tohiks erand mõjutada reguleerimisenergia vahetamist Balti riikide ja Poola vahel.

15-minutilise bilansiperioodi rakendamise ühitamine Põhjamaade ja Balti riikide vahel minimeeriks mõju järgmise päeva ja päevasiseste turgude toimimisele ning turulikkviidsusele Põhjamaades ja Balti riikides.

Erandi tegemine EB GLi artikli 53 lõikest 1 kuni 31. detsembrini 2024 ei tohiks mõjutada ka tarkvõrgutaristu arendamist, sest tarkvõrgutaristu kasutuselevõtt teataval tasandil on 15-minutilise bilansiperioodi täieliku rakendamise eeltingimus. Balti riikide praegune tarkvõrgutaristu pole veel piisavalt edasijõudnud. Selleks, et saada mõõteandmed 15-minutilise resolutsiooniga, tuleb arvesteid muuta või need võimaluse korral ümber seadistada. Muudatused mõjutavad kõiki elektrivõrgu kasutajaid, esmajoones jaotusvõrguettevõtjaid ja seetõttu tuleks riiklikke õigusakte muuta, et viia sisse 15-minutilise resolutsiooniga mõõtmise nõue.

V. Hinnang selle kohta, millised võimalikud riskid taotletud erandiga kaasnevad Euroopa tasakaalustamisturgude lõimimise seisukohast (artikli 62 lõike 5 punkti e kohaselt)

Erandi tegemine EB GLi artikli 53 lõikest 1 kuni 31. detsembrini 2024 ei põhjusta Euroopa tasakaalustamisturgude lõimimisele otseselt ega kaudset ohtu, sest Euroopa käsitsi käivitatavat sageduse taastamise reservide reguleerimisenergia platvormi kasutuselevõtt on 15-minutilise bilansiperioodi rakendamise esimene etapp Balti riikides.

Ühtlasi ei ohusta erandi tegemine EB GLi artikli 53 lõikest 1 kuni 31. detsembrini 2024 ei otseselt ega kaudselt talitluskindlust, sest reguleerimisturu tegevuskord vastab sünkroonala nõuetele. Selleks, et sünkroonida Balti riigid Mandri-Euroopaga, järgitakse automaatselt ja käsitsi käivitatavat sageduse taastamise reservide tasakaalustamisturgude uue tegevuskorra rakendamiseks komisjoni 2. augusti 2017. aasta määruses 2017/1485 (millega kehtestatakse elektri ülekandesüsteemi käidueskiri) määratletud talitluskindluse nõudeid.